

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Liana Ivanová

Kreatívne pohybové divadlo "Raj" - rozvoj prezentačných schopností žiakov.

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Košice
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Liana Ivanová

Kontakt na autora: Súkromná stredná odborná škola, Bukovecká 17, Košice 040 23,
lianaivanova1@gmail.com

Názov OPS/OSO: Kreatívne pohybové divadlo "Raj" - rozvoj prezentačných schopností žiakov.

Rok vytvorenia 2014

OPS/OSO: XI. kolo výzvy

Odborné stanovisko

vypracoval: PaedDr. Tatiana Sotáková

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Aktivizácia, divadlo, etuda, neverbálne techniky, obraz, obsah, pohyb, téma, žiak.

Anotácia

Cieľom práce je predostrieť učiteľom predmetov s humanitným zameraním možnosť využívania neverbálnych dramatických techník. Tie sú založené na pohybovom vyjadrení vlastných názorov, postojov a vzťahov k prezentovaným témam. Prostredníctvom pohybových dramatických techník sú žiaci v rámci vyučovacieho procesu vedení k tvorivému procesu. Syntézou jednotlivých pohybových výstupov - situácií, ktoré žiaci prezentovali na učiteľom dané témy, vzniklo aj kreatívne pohybové divadlo „Raj“. V práci ponúkame opis celého priebehu tvorby pohybového divadla, s aktívnymi činnosťami, ktoré boli motívom k realizácii uceleného divadla. Ak je žiakom vytvorený priestor na sebareprezentáciu, formou pohybových techník, teda výlučne s využitím práce celého tela, mimiky, gestikulácie, symboliky, sú schopní kreatívnej tvorby a motivovaní k ďalšej činnosti. Aktivizujú v sebe všetky zložky, čo skvalitňuje aj samotný edukačný proces.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Rozvíjanie kreativity žiakov v primárnom vzdelávaní	1232/2013 - KV
Praktické uplatňovanie kreativizujúcich a aktivizujúcich metód a koncepcií v edukácii so zacielením na rozvíjanie kooperatívnych zručností žiakov	1060/2013 - KV
Aktivizujúce metódy vo výučbe odborných predmetov	1472010 - KV

OBSAH

ÚVOD	5
1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ.....	7
1.1 Kľúčové kompetencie.....	9
2 TVORIVOSŤ.....	11
2.1 Prezentačné schopnosti žiaka.....	11
2.2 Pohybová etuda – vyjadrenie emócií a vzťahov.....	14
3 KREATÍVNE POHYBOVÉ DIVADLO „RAJ“.....	19
3.1 Námety – obsahy a témy pohybového divadla „Raj“	19
3.2 Tvorivý proces – nácvik pohybového divadla „Raj“.....	21
3.3 Doplnujúce prvky pohybového divadla „Raj“.....	30
4 REFLEXIA.....	33
4.1 Odporúčania pre prax.....	33
ZÁVER.....	34

ÚVOD

Učiteľ humanitne zameraných predmetov na základnej alebo na strednej škole má neľahkú úlohu v prezentovaní učiva, témy a obsahu, ktoré vyplývajú z učebných osnov. Pri modernizácii a inovácii edukačného procesu sa v súčasnosti žiada aktívne zapojenie žiakov, motivácia k ďalšiemu analyzovaniu učebnej látky a samotné porozumenie prezentovaného obsahu. Tu sa žiaci dostávajú do pozície realizátora alebo prezentéra názorov, postojov a vzťahov. Ich úlohou je reagovať na prezentované skutočnosti a fakty. Avšak pri verbálnom prejave nie sú žiaci častokrát ochotní vstupovať aktívne do procesu a sú len pasívnymi prijímateľmi informácií. Preto je na učiteľovi ponúknuť inovatívne metódy edukačného procesu, ktoré žiakov motivujú k reakciám, sú stimulom pre rozvoj poznávania v tej ktorej oblasti a poskytujú dostatočný priestor na sebavyjadrenie žiaka, a to hlavne formou tvorivej hry, akcie – pohybom. Pohyb v sebe obsahuje prvky, ktoré sú žiakovi vlastné. V bežnej reči sú neverbálne prvky komunikácie prijateľnejšie u tejto vekovej kategórie, žiaci nemajú pocit, že vyjadria niečo, čo „nie je správne“. Je dôležité upozorniť na to, že každý názor na daný obsah je dôležitý, pretože na jeho základe je potom vhodné rozvíjať, analyzovať a syntetizovať jednotlivé atribúty obsahu témy. Aktívne činnosti, ktoré poskytujú priestor na sebareprezentáciu žiaka v podobe pohybového vyjadrenia názorov, postojov a vzťahov vedie k ich aktivizácii a rozvoju prezentačných schopností. V rámci obsahov je dôležité upozorniť na vnímanie podstaty obsahu, ktorý učiteľ pred žiakom predkladá. Žiak je vedený k uvažovaniu, a tým spoznáva pozitíva a negatíva, konflikty a hlavné prierezy obsahov tém. Na základe toho vie prejaviť vlastný názor, postoj a emóciu, prostredníctvom pohybového vyjadrenia. Tie sú predmetom dramatických neverbálnych techník, ktoré sa využívajú hlavne v dramatickej tvorivosti. No v tomto prípade nejde o umelecké dielo, ale možnosť hrať vlastné presvedčenie v prospech vlastného vnímania a porozumenia súvislostiam.

Hlavnými cieľmi opisovanej pedagogickej skúsenosti *Kreatívne pohybové divadlo „Raj“ – rozvoj prezentačných schopností žiakov* sú:

- priniesť učiteľom a pedagógom predmetov s humanitným zameraním inšpiratívne pohybové aktivity realizované žiakmi, zamerané na prezentačné schopnosti,
- analyzovať obsahy tém s možnosťou prezentácie vlastného názoru, postoja a vzťahu k jednotlivým atribútom,
- ponúknuť pohybovú kreatívnu hru, ktorá má poskytnúť priestor žiakovi na sebavyjadrenie,
- syntetizovať jednotlivé pohybové vyjadrenia do uceleného výstupu,
- pomenovať doplnujúce prvky tvorivého pohybového výstupu, s dôrazom na kreativitu žiakov.

Motívom je využívanie dramatických neverbálnych techník, ktoré formou hry poskytujú žiakovi možnosti vyjadriť prostredníctvom mimiky, gestiky a práce celého tela názor, myšlienku a postoj k situácii, obsahu, téme. Tieto techniky dávajú priestor na pohyb, z tohto pohľadu je žiak „nútený“ byť aktívnym. Inak nazývané aj aktivizačné metódy sú prostriedkom aj motivácie žiaka, ktorý je schopný vnímať učenie a porozumenie súvislostiam ako priestor na vyjadrenie vlastných emócií. V tomto smere môžeme pozorovať samotné uvažovanie žiaka nad podstatnými zložkami ponúknutého obsahu. Učiteľ vedie žiakov tak, aby sami vedeli „predviesť“ to, čo je pre nich najdôležitejšie, čo zasahuje ich osobnosť, o čom uvažujú pri vnímaní obsahov tém. Tu nejde o to, aby

prvotne prebehlo vysvetľovanie učiva monologickou metódou. Žiak má v rámci sebaaprezentácie čerpať z vlastných skúseností a poznatkov, ktoré mu už boli predstreté. Hlavnými technikami, ktoré sú využívané pri pohybovej prezentácii je pohybová etuda a pantomíma. Ako dramatické techniky si vyžadujú adekvátnu prípravu v základných umeleckých školách. Ich cieľom je potom hodnotné umelecké dielo. No uvažujúc o ich využití v edukačnom procese sú aj prostriedkom hry a tvorivosti priamo na hodinách. Existuje veľa aktivizačných metód, avšak si mnohé z nich vyžadujú verbalitu. Tu sa môže žiak „obávať“ sa vyjadriť, pretože nemá dostatok sebavedomia alebo ho daný obsah viac – menej nezaujíma. Preto je dôležité aby učiteľ viedol žiakov tak, aby boli schopní vybrať si taký prvok obsahu, ktorý je pre nich zaujímavý a majú potrebu prezentovať vlastný postoj, pričom je podstatná akcia a reakcia, to znamená pri procese je dôležitá aj kooperácia žiakov.

Kreatívne pohybové divadlo „Raj“ je pohybovým výstupom, zloženým z viacerých vyjadrení k obsahu témy, ktorá bola žiakom predstretá. Ide o žiakov strednej školy, pričom nie je vylúčené, že sa nadá využiť aj v základnej škole pri prezentovaní obsahov tém humanitných predmetov. Toto divadlo je prezentáciou postojov, názorov a vzťahov žiakov, ktorí uvažujú nad podstatou a vznikom ľudského rodu, pričom berú do úvahy ako náboženské východiská, tak aj racionálne. Celý „príbeh“ je postavený na hlavných medzníkoch ľudstva, ktoré istým spôsobom ovplyvnili v globálnej súvislosti chod dejín. Dôležité je na tom aj samotné vyjadrovanie „príbehu“ teda iba pohyb a zvuk, v zmysle hudobného prvku. Tu nie je dôležitý umelecký aspekt, ale samotný kreatívny proces, vnímanie súvislostí, vlastné vyjadrenie porozumenia obsahu a motivácia k ďalšiemu prijímaniu poznatkov a vyžadovanie si poznávania iných súvislostí. Tak sa pre žiaka učenie stáva aktívnym sebarealizovaním sa, pre učiteľa prináša aj skvalitňovanie edukačného procesu, s množstvom variácií a modifikácií neverbálnych dramatických techník, ktoré využíva učiteľ ako aktivizačné metódy pri prezentovaní učiva. Pre žiaka je to zasa zážitok – aktivita – činnosť – vlastný názor, na predstreté poznatky. Tým, že žiak „živo“ reaguje nastáva u neho aj rozvoj kreativity v rôznych oblastiach.

Opisovaná pedagogická skúsenosť edukačnej praxe opisuje tvorbu kreatívneho pohybového divadla „Raj“, so zaujímavou témou, pričom je tvorené z viacerých samostatne prezentovaných pohybových etúd alebo krátkych pohybových výstupov ako prezentácií žiakov v jednotlivých témach. Ústredným motívom je kreativita žiakov, vytvorenie pohybových vyjadrení a následná syntéza čiastkových výstupov do uceleného výstupu, pričom iniciátormi celkového divadla „Raj“ boli samotní žiaci. Ide o poskytnutie možností a priestoru na sebaaprezentáciu žiakov, bez využitia verbálnej komunikácie, pričom primárne dôležité bolo vyjadrovanie vzťahov, postojov a názorov s využitím akcie – reakcie – priestoru – pohybu.

Práca je určená pedagógom – učiteľom predmetov s humanitným zameraním odborných stredných škôl, ale aj učiteľom základných škôl na hodinách s humanitným alebo výchovným zameraním.

V prospech opisovaných neverbálnych dramatických aktivít hovoria mnohoročné skúsenosti z pôsobenia v škole a mimoškolských zariadeniach. Takéto aktivity prinášajú pre učiteľa široké možnosti skvalitnenia edukačného procesu a poskytujú možnosť žiakov bez obavy, s pozitívnym prístupom vyjadrovať vlastné názory, pričom ich motivujú k ďalšiemu poznaniu.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Kontext a rámec

Základná škola a stredná škola so zameraním na humanitnú oblasť má vo svojich učebných osnovách predmety, ktoré vyjadrujú podstatu študijného odboru stredných škôl a v rámci základných škôl sú smerované na porozumenie celospoločenského kontextu, pričom ovládanie týchto poznatkov je znakom všeobecnej inteligencie žiaka. Na základe týchto súvislostí má žiak vyvodiť vlastné závery k modernej spoločnosti k spolupatričnosti, kooperácii, empatického vnímania iných kultúr, občianskej zodpovednosti. Každá téma obsiahnutá v učebných osnovách humanitných predmetov nesie v sebe prvky multikulturality, vzájomného medzipredmetového prepojenia, občianskej zodpovednosti a porozumenia napredovanie sociálneho života ľudského rodu. Očakáva sa od žiaka schopnosť pochopenia, vyjadrenia a prezentácie vlastného ponímania k uvedeným globálnym problematikám. Ide o predmety v rámci stredných škôl: odborné predmety (pedagogika, psychológia, sociológia, špeciálna pedagogika, sociálna pedagogika, metódy sociálnej práce, sociálno-právna ochrana) a všeobecnovzdelávacie predmety (dejepis, geografia, občianska náuka) študijného odboru sociálno-výchovný pracovník, učiteľstvo pre materské školy a vychovávateľstvo, animátor voľného času a v rámci základných škôl sú pohybové tvorivé aktivity využiteľné vo všeobecnovzdelávacích predmetoch (dejepis, geografia, občianska náuka), pričom je možné ich modifikovať podľa obsahu a témy aj na iných vyučovacích hodinách. Časová dotácia vyučovania vyplýva z organizačnej formy vyučovania – skupinová, jej dĺžka je jedna vyučovacia hodina.

Čím vyššia je schopnosť argumentácie a sebaaprezentácie žiaka, tým je výraznejšie jeho uplatnenie na vzdelávacom a vedeckom poli, s následnou uplatniteľnosťou na trhu práce. Humanitne zamerané predmety sa riadia učebnými osnovami a tematickými výchovno-vzdelávacími plánmi, pričom voľba metód edukačného procesu závisí od profesionality učiteľa. Je potrebné žiakom vytvoriť priestor a motivovať k sebaaprezentácii, čím dochádza k rozvoju celkovej osobnosti.

Špecifikácia cieľovej skupiny

- **Kategória:** učiteľ
- **Podkategória pedagogických zamestnancov podľa §13 zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov:** učiteľ,
- **Žiak:** žiak základnej školy, strednej školy,
- **Vzdelávacia oblasť:** odborné predmety humanitného zamerania, všeobecnovzdelávacie predmety humanitného zamerania,
- **Škola, ročník:** základná škola, primárne vzdelávanie, 6. - 9.ročník, stredná škola – študijný odbor sociálno–výchovný pracovník, učiteľstvo pre materské školy a vychovávateľstvo, animátor voľného času, sekundárne vzdelávanie, 1. – 4. ročník,
- **Vyučovacie predmety:**
 - 6.,7.,8.,9. ročník – dejepis,
 - geografia,
 - občianska náuka,
 - 1.,2.,3.,4.ročník – sociológia,

- pedagogika,
- psychológia,
- špeciálna pedagogika,
- sociálna pedagogika,
- metódy sociálnej práce,
- sociálno-právna ochrana,
- dejepis,
- geografia,
- občianska náuka.

- Organizačná forma:

- 6., 7., 8., 9. ročník – skupinová (podľa počtu žiakov v triede),
- 1., 2., 3., 4. ročník – skupinová (podľa počtu žiakov v triede).

- Obsah humanitne zameraných predmetov:

Poskytnúť informácie a poznatky, vyberať z nich prvky uplatniteľné pri tvorbe kreatívnych pohybových výstupov, na základe reálneho faktu dať priestor na vyjadrenie postoja a názoru. Rozvíjať prezentačné schopnosti žiakov, motivovať k hlbšiemu porozumeniu problematiky. Vyberať vhodné námety na ďalšiu analýzu, vyhodnocovať aktuálnosť zvolených tém v súčinnosti s poukázaním na realitu, využitie v konkrétnej situácii. Prostredníctvom aktívnej činnosti zapájať žiakov do analýzy problematiky, vyvodit' závery a syntézu s apelom na kreatívne vyjadrenie sa žiakov. Budovať zodpovednosť za seba a za spoločnosť, podporovať občiansku zodpovednosť, schopnosť vyjadrovať vlastné názory, postoje a emócie v prípustnej forme. Hlavným obsahom je cieľavedomý a systematický rozvoj poznávacích schopností, rozvoj emocionálnej inteligencie, prosociálneho správania sa, sebarozvoj a rozvoj tvorivosti.

- Téma opisovanej pedagogickej skúsenosti:

Kreatívne pohybové divadlo „Raj“ vzniklo ako syntéza čiastkových pohybových výstupov žiakov, pri prezentácii vlastných postojov a názorov na témy spojené s filozofickými východiskami študijného odboru sociálno-výchovný pracovník na strednej odbornej škole. Podstatou odboru je pomáhanie človeku v núdzi, pochopenie ohrozenia človeka a následne ponúknutá účelná pomoc. Dôležitý je fakt porozumenia dobra a zla v ľudskom živote, náprava chýba a omylov a sústredenie na napredovanie osobnosti v pozitívnom rozvoji. Uvedené témy boli motívom k vyjadrovaniu sa žiakov, no pre zaktívnenie vyučovacích hodín sme realizovali pohybové aktivity, pre ktoré sami žiaci vyberali nosné témy, konflikty a prierezy vývoja spoločnosti od stvorenia sveta. Ide o výber vhodného prvku z obsahu témy, práca na pohybových etudách v menšej skupine, následná syntéza do uceleného pohybového výstupu, pričom v kreativite sa žiaci realizovali aj v doplňujúcich prvkoch divadelného vyobrazenia. Postupne chronologicky vyjadrovali vlastné postoje a názory, pričom vyberali pre ne najzaujímavejšie míľniky histórie, nie tak z faktografického hľadiska ale filozofického, využívajúc pritom vlastný postreh so záujmom poznávania ďalších širokých obsahov problematiky. Veľmi aktívna účasť žiakov na činnosti zefektívnila edukačný proces a motivovala k ďalšej aktívnej komunikácii medzi učiteľom a žiakom.

1.1 Klúčové kompetencie

Formulácia klúčových kompetencií žiakov je syntézou štátneho a školského vzdelávacieho programu, ktorá sa realizuje na základe učebných plánov, učebných osnov, metodických materiálov, pedagogicko-organizačných dokumentov. Jej obsah formulujú tiež pedagogické rady, predmetové komisie a usmernenia orgánov v oblasti vzdelávania, na odporúčania ministerstva školstva k modernizácii edukačného procesu. V primárnom a sekundárnom vzdelávaní, pri motivácii a aktivizácii žiakov na hodinách vyššie spomenutých predmetov uvádzame ciele, ktoré naplňajú podstatu vzdelávania a formujú plnohodnotnú a zodpovednú osobnosť, s ohľadom na zodpovednosť, zrelosť a kooperáciu v aktívnych činnostiach, pričom prijímanie poznatkov sa stáva základom pre rozvoj porozumenia, osobnosti, tvorivosti. Samotné vlastné prezentovanie názorov, postojov a vzťahov k obsahom tém je viditeľné v opisovanej pedagogickej skúsenosti:

- umožniť všetkým žiakom prístup ku kvalitnému vzdelávaniu,
- viesť k analýze významov, tvrdení, výrokov,
- budovať u žiakov trpezlivosť, vytrvalosť, flexibilitu, kreativitu,
- vytvárať motiváciu k učeniu,
- využívať komunikatívnosť, priateľskosť,
- viesť žiaka k empatii,
- smerovať u žiakov ku spoľahlivosti, presnosti,
- rozvíjať toleranciu,
- rozvíjať iniciatívnosť, adaptabilitu, tvorivosť,
- budovať schopnosť zvládať záťažové životné situácie,
- rozvíjať schopnosť pracovať v tíme,
- smerovať osobnosť k prosociálnemu správaniu,
- orientovať žiakov na diskretnosť a zodpovednosť,
- podporovať špecifické záujmy, schopnosti a nadania žiakov,
- formovať ucelený názor na svet,
- vytvárať vzťah k základným ľudským hodnotám,
- viesť k uvedomeniu si vlastnej zodpovednosti za svoje činy
- rozvíjať vyjadrovanie a zdôvodňovanie svojich názorov,
- podporovať vlastnú aktivitu, samostatnosť, reproduktívne myslenie,
- umožniť stanoviť si ciele a priority osobných schopností, záujmov,
- formovať zodpovedné plnenie úloh,
- podporovať vlastné zhodnocovanie rozmanitých informácií,
- viesť k samostatnému riešeniu problémov a konfliktov,
- porozumieť systémovej podstate sveta.

V oblasti aktivizácie žiakov sú adekvátne tieto ciele:

- postupne primäť žiakov k spoločným aktivizačným hrám,
- uvedomiť si vlastný názor, postoj, vzťah,
- vedieť zhodnotiť významy predmetných informácií,
- pochopiť význam informácií,
- vedieť analyzovať kontext informácií,
- zaujať stanovisko k informáciám,
- vyjadriť názor, postoj, vzťah prostredníctvom aktivizačných činností,
- rozvíjať schopnosť seba prezentácie,

- uplatniť skúsenosť prezentačných pohybových aktivít v praxi.

Z vyššie uvedeného vyplývajú nasledovné **kompetencie** žiakov:

- majú žiaci schopnosť logicky uvažovať (analýza informácií, utvorenie názoru, pomenovanie postojov, vyjadrenie emócií, syntéza postrehov, určenie styčných prierezov obsahu, stanovenie hlavnej témy, schopnosť seaprezentácie, kooperácia, tvorba doplňujúcich faktorov výstupu),
- ovládajú vyjadrovacie prostriedky na verbálnej a neverbálnej báze (mimika, gestika, pohybová etuda, pantomíma, symbolika, metafora, riešenie konfliktu),
- vedia samostatne a tvorivo pripraviť kreatívny pohybový výstup, s výpovednou hodnotou (relaxačné a sústred'ovacie cvičenia, výrazové prostriedky, zmyslové cvičenia: zrak, postreh, pamäť, čuch, chuť, hmat, práca s témou, rozbor prezentovanej problematiky, vyjadrenie názoru, postoja, emócie pohybom),
- sú schopní neverbálne vyjadriť svoje pocity a vzťahy, prostredníctvom pohybových aktivít a vnímať informácie a poznatky ako dôležitý aspekt rozvoja vlastnej osobnosti, s dôrazom na aktivizáciu pri iných činnostiach.

Po ukončení kreatívneho pohybového divadla „Raj“ vnímajú žiaci vlastné postoje ako plnohodnotnú ideu poznania, prostredníctvom ktorej sú schopní predostrieť vlastné presvedčenie vyjadrené pohybom aj iným zúčastneným, bez pocitu ohrozenia a alebo ostychu. Sú motivovaní k rozvoju poznania a napredujú v prezentačných schopnostiach aj v rámci iných obsahov tém. Sú iniciátormi tvorby ďalších pohybových kreatívnych etúd, pričom vedia syntetizovať jednotlivé etudy do zmysluplných celkov vyjadrujúcich ich vlastné názory.

2 TVORIVOSŤ

Dôležitým pri aktivizácii žiakov je tvorivosť nielen u žiakov, ale aj u učiteľa. Ten sa nesmie obávať poskytovať taký priestor žiakom, aby boli schopní a ochotní prestúpiť pred ostatných žiakov a vyjadriť vlastné názory. U žiakov základnej školy sa stáva, že v tomto veku sú otvorenejšie a majú snahu ku všetkému sa vyjadriť. No nie všetci. Niekedy má učiteľ v triede pocit, že môže aktívne komunikovať iba s jedným nanajvýš dvomi žiakmi, ostatní sú pasívni ako pri vnímaní poznatkov, tak aj v reakciách na podnety. Na strednej škole sú žiaci oveľa pasívnejší. Sú neochotní sa vyjadrovať k zadanej problematike. Čo je však pozoruhodné, pri vhodne zvolenej aktívnej činnosti sa aj tí najpasívnejší stávajú iniciátormi ďalších činností. Z tohto pohľadu sú žiaci kreatívni.

O akčných metódach využívaných v konkrétnej praxi sa hovorí ako o jazyku, prostredníctvom ktorého je možné vypovedať a vyjadriť svoje pocity, myšlienky, postoje a problémy. Žiakom prinášajú možnosť učenia sa, osobnostného rastu, sebastačnosti a sebaurčenia. Dôležité je pripomenúť, že tieto metódy prinášajú žiakom aj potešenie, zábavu, aktivizujú telo, hlas, zmysly a prinášajú nové spôsoby objavovania okolitého sveta a súvislostí. „Keď robíme niečo, čo nás baví, ľahšie sa pritom niečomu novému naučíme. Keď sami seba prežívame radostne, prichádza k nám učenie a poznanie prirodzene.“ (Hickson, 2000, s. 14).

Tvorivosť alebo inak pomenovaná kreativita je schopnosťou, prejavujúcou sa v činnosti, prostredníctvom ktorej je tvorené dielo, produkt, ale je to aj samotný proces. Za faktory tvorivosti sú považované senzitivita, ako schopnosť pomenovať problémy, riešiť ich, hľadať medzery, ktoré sú dopĺňané. Očakáva sa pružnosť, flexibilita, pretože pomáha nachádzať veľa riešení, stratégií. Pri aktívnej činnosti so žiakmi je motivujúca hlavne originalita, ako pre učiteľa, tak aj pre žiaka. Tá prináša neobvyklé, výnimočné nápady. Reštrukturalizácia sa chápe ako schopnosť pretvárania riešení, vytváranie množstva iných variácií. Elaborácia je konečný cieľ, teda jeho dosiahnutie. Je to syntéza doposiaľ spomínaného, vedúca k ucelenému výtvoru, zámeru do konečnej formy. (Machková, 2007).

Z uvedeného vyplýva, že tvorivosť sa odráža v mnohých činnostiach. Týka sa v škole hlavne výchov, avšak je dôležité podotknúť, že aj vyučovacie predmety zamerané humanitne nesú v sebe prvky, konflikty, formulácie, ktoré môžu byť predmetom tvorivosti, a tým aktivizácie žiaka.

2.1 Prezentačné schopnosti žiaka

Úlohou žiakov počas vyučovacieho procesu je aktívne vstupovať do diania, teda reagovať na poznatky, ktoré sú prezentované. Existuje veľa možností a metód, ktoré poskytujú priestor na sebaujadrenie žiaka, no vo väčšine z nich sa očakáva slovné vyjadrenie. V tom majú žiaci azda najväčší problém. Ich komunikatívne možnosti, rečový prejav a slovná zásoba sú v niektorých prípadoch obmedzené. Takisto im chýba predstavivosť, teda „zobrazenie“ prezentovanej problematiky a jej zvnútornenie. Pre porozumenie jednotlivým témam, s ktorými sa žiaci stretávajú, je možné využívať účinnú metódu hranie rolí. Tá je síce postavená na verbálnej komunikácii, no pri modifikácii zameranej na pohyb – mimiku, gesto, haptiku, proxemiku si žiaci môžu viac

uvedomiť súvislosti, a to čo vyjadria vlastným telom, vedia správne pomenovať. Na učiteľovi však zostáva poskytnúť tému, ktorá je obširna, rozsiahla, je možné ju vyjadriť jedným výrazom, termínom a na základe toho žiaci vo vlastných pohybových výstupoch sú schopní problematiku analyzovať. Dôležité je, aby bez nutnosti prezentácie učiteľa komplexného učiva, boli schopní pochopiť problematiku v globále. Vhodnou metódou je hranie rolí, ako sme už naznačili, no bez využitia rečového prejavu, s názvom „Obraz“.

Názov tvorivej aktivity: „Obraz“ (priestor – trieda)

Cieľ tvorivej aktivity:

- porozumenie téme,
- analýza predvedených výstupov,
- pomenovanie rolí, vzťahov, postojov.

Priebeh tvorivej aktivity:

V každom humanitnom predmete sa žiaci zoznamujú s témou rodina z rôznych hľadísk. Vo vyučovacom procese je preto táto téma dôležitá, lebo poskytuje žiakom veľa súvislostí so spoločnosťou. Jej význam je nesmierne dôležitý ako v oblasti prijímať poznatky a súvislosti, tak aj z výchovného hľadiska pre budúceho plnohodnotného človeka. V aktivite učiteľ navrhne tému. „Rodina“. Neprináša žiadne iné informácie o tejto problematike. Následne rozdelí triedu do skupín, najideálnejší počet v jednej skupine je od 3 – 5 žiakov. Princíp tvorivej aktivity je vytvoriť model rodiny, s jej členmi, ktorými sú žiaci. Avšak model má vyzeráť ako „obraz“ rodiny. Žiaci majú časový limit cca 5 – 7 minút na prípravu aktivity, teda „obrazu“. Musia sa pritom zhodnúť, učiteľ do ich prípravy nezasahuje. Obraz má vyjadrovať osoby – členovia rodiny, ich vzťahy (vzťahy medzi sebou), postoj k rodine, teda mimikou musia vyjadriť vlastnú emóciu k prezentovanému modelu. Obraz má byť v statickej podobe. To znamená, že nemôžu medzi sebou rozprávať, ale mimovoľne majú žiaci – osoby v obraze meniť svoju polohu tela, mimiku, gestiku smerom k ostatným členom rodiny. Zmeny v statickom predvedení však nemôžu presahovať počet členov v rodine. Napríklad ak má manžel negatívny vzťah k manželke, k dieťaťu má iný a ostatným členom rodiny tiež. Taktiež v rámci postoja majú vyjadriť problém alebo konflikt, ak nejaký rodina má.

Pri prezentácii vytvoreného modelu každá skupina predstavuje svoj „obraz“ pred zvyškom triedy, pričom sa verbálne nevyjadruje. Obraz má byť k dispozícii pre ostatných žiakov 3 – 5 minút. Ostatní žiaci môžu okolo obrazu chodiť, diskutovať medzi sebou, dotýkať sa osôb a snažiť sa pomenovať to, čo vidia.

Uvedená aktivita nie je typickou hrou na „sochy“, nemôžeme ju s ňou zamieňať. Tu majú žiaci – členovia rodiny vyjadrovať, ale iba neverbálne svoje vzťahy, emócie a postoje. Pritom používajú prácu celého tela.

Príklad:

- počet členov rodine 4 (otec, matka, babka, syn),
- charaktery:

otec – jedna ruka vbok, druhá ruka ako päť hrozí na syna, nahnevaný pohľad na syna, otočený chrbtom k matke a babke, stojí,

matka – tvár v dlaniach, ako že plače, opiera hlavu o babku, stojí za otcovým chrbtom,

babka – hladí matku po hlave, smutný pohľad na vnuka, stojí,

syn – v ruke drží akože fľašu a ide sa napiť, stojí presne oproti otcovi a rozhodne, trochu naklonený dopredu.

Zmeny vzťahov a postojov:

otec – otáča sa k matke a babke, pričom ukazuje na syna, pohľad vypočítavý, opäť sa vracia do pôvodnej polohy,

matka – odkryje si tvár, dvíha ruky smerom hore, krúti hlavou, opäť sa vracia do pôvodnej polohy,

babka – drží matku za ramená, plúje na vnuka, opäť sa vracia do pôvodnej polohy,

syn – napije sa z fľaše, mávne rukou na rodinu, opäť sa vráti do pôvodnej polohy.

Ostatní žiaci chodia okolo obrazu a pomenúvajú vizuál. Z ich reakcií vyplýva:

- otec nenávidí syna,
- matka je z toho nešťastná,
- babka si chráni asi dcéru, keďže je stále pri nej,
- otec matke vyčíta zlú výchovu,
- otec je prísny,
- syn si len užíva,
- otec je asi tyran, preto sú všetci smutní a nešťastní.

Téma v tejto aktivite môže byť rôzna. V tabuľke ponúkame niekoľko možností, jasného vyjadrenia témy, pričom žiaci sú upovedomení o pravidlách aktivity. Poskytujeme skôr globálne témy, z ktorých je možné potom čerpať pri prezentácii učiva. V rámci tvorby obrazov nemusia byť žiaci zákonite len ľuďmi, môžu byť aj zvieratami, vecami, živlami a podobne.

Tabuľka 1 Návrh tém

Témy	Vzťahy	Postoje
Rodina	medzi rodičmi a deťmi, medzi manželmi, medzi generáciami,	vo vnútri rodiny, k vonkajším podmienkam.
Príroda	človek k prírode, stromy k zvieratám, k hmyzu, k ľuďom,	príroda ako darca plodov a potravy, ako hrozba v zmysle katastrof, živelných pohrôm.
Cestovanie	človek k dopravným prostriedkom, dopravné prostriedky k energii, dopravné prostriedky spájajúce kontinenty,	najrýchlejší presun z miesta na miesto, ohrozenie toho ktorého prostriedku, postoj z známym krajinám aj neznámym z pohľadu človeka, z pohľadu domorodca.
Človek	vnútro človeka, medzi mozgom a srdcom, cievmi a žalúdkom, medzi ľudskými orgánmi, citmi,	Postoj k svojmu telu, k orgánom, k pocitom, mám sa rád, nemám sa rád.

Pomoc	medzi ľud'mi, medzi zvieratami, medzi spoločnosťami, národmi, prírodou,	postoj k tým, ktorí pomoc potrebujú, má to tak byť, nemá to tak byť, som ochotný sa obetovať, miera obety.
Vojna	medzi národmi, mládežou, medzi spoločenstvami, v rodine.	postoj k násiliu, intrigám, je to vo mne, nie je to vo mne, budúcnosť.

Prameň: vlastný návrh

2.2 Pohybová etuda – vyjadrenie emócií a vzťahov

S pohybovými aktivitami sa spája technika tvorivej dramatiky – etuda. Túto techniku je možné realizovať dvoma spôsobmi. Na jednej strane čisto pohybovým prevedením, bez akýchkoľvek zvukov alebo iných verbálnych prejavov. Na strane druhej aj s využitím rečových prejavov ako sú zvuky a pazvuky. Keďže našou prioritou je neverbálne vyjadrenie emócií, vzťahov a postojov, budeme teda pracovať výlučne s telom a možnosťami mimiky, gestiky a podobne. V rámci pohybových aktivít majú žiaci tendenciu komentovať to, čo práve vyjadrujú. To však musí učiteľ zastaviť pri prvom náznaku komentovania. Žiaci si musia uvedomiť, že z pohybov celého tela, výrazu tváre, symboliky, ktorú vyjadrujú cez končatiny, ako ruky, nohy vedia ostatní pozorovatelia vyčítať, odhadnúť vnútorné súvislosti.

Pohybová aktivita: „Veža“ (priestor – trieda, ktorá je usporiadaná tak, aby vznikla možnosť voľne sa pohybovať)

Cieľ pohybovej aktivity:

- uvedomiť si vlastnú emóciu k veci,
- pochopiť význam postoja k veci,
- kooperovať,
- rozvíjať vlastné pohybové schopnosti.

Priebeh pohybovej aktivity:

Učiteľ určí zo žiakov jedného, ktorého úlohou je stáť uprostred miestnosti – triedy. Pohybom žiak znázorňuje vežu s hodinami, ktorá „tiká“, ale bez vydávania zvuku. Znázorňuje ubiehanie času. Ostatní žiaci stoja okolo a ich úlohou je vyjadriť pohybom vzťah k veži s hodinami. Avšak žiaci uvedenú úlohu nemôžu vykonávať všetci naraz. Majú prichádzať po jednom, prípadne v dvojici, najviac však v trojici. Ak teda niektorý žiak osloví druhého, ktorý s ním má pohybovú etudu realizovať, má to byť neverbálne, čiže buď podá ruku a vyjadrí symbolicky, akú úlohu zohráva ten. Postupne k veži prichádzajú pohybom vyjadria vzťah a odchádzajú na miesto, tak dávajú priestor na vyjadrenie ďalšiemu žiakovi. To znamená, že reálne je v triede ticho a žiaci sa navzájom vnímajú. Avšak sú upozornení, aby nič nekomentovali, ani sa nepýtali.

Príklad:

Veža – stojí uprostred priestoru, ruky má spojené ako ručičky na hodine nad hlavou, pričom s v jednotlivých intervaloch „ručičky“ posúva v smere hodinových ručičiek. Žiaci sú upozornení, aby sledovali, aký čas ukazuje veža, aby svoje vyjadrenie prispôbili danému času.

Jednotlivé charaktery a vyjadrenia vzťahov a postojov k veci (veži) – plynutiu času:

Ráno:

- prichádza žena a vedie za ruku dieťa, veľmi sa ponáhľa (prebehne okolo veže, len pozrie na hodiny),
- prilietajú holuby, sadnú si vedľa veže, potom odlietajú „vykadia“ sa na vežu,
- sprievodca prevádza skupinu turistov a neverbálne opisuje vežu.

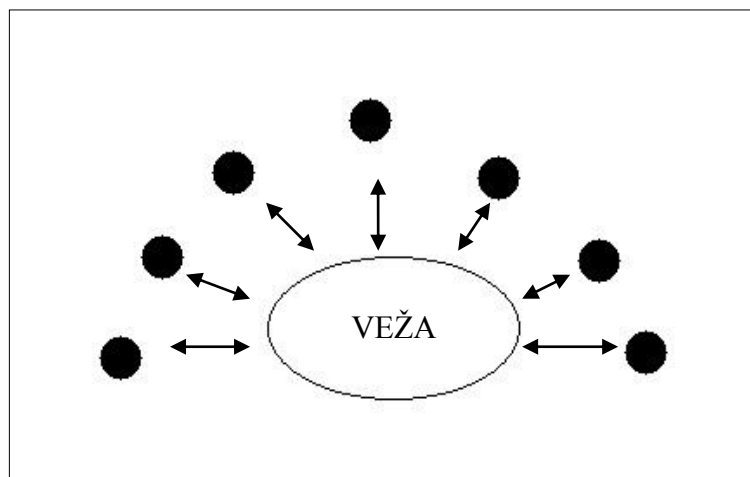
Obed:

- veselo okolo pobehujú deti, ktoré idú zo školy,
- pes naháňa mačku okolo veže, tá na neho útočí pazúrkami,
- pred vežou sa rozstrieka fontána.

Večer:

- skupinka mladých ľudí pri veži fajčí a pije, potom odchádzajú,
- okolo veže sa zhromažďujú ľudia bez domova, ľahnú si pod vežu,
- prichádza mladý párik zaľúbencov, ktorí si dajú bozk pri veži,
- exhibicionista vyskakuje spoza veže a odhaľuje sa.

Uvedenú pohybovú aktivitu sme realizovali so žiakmi a príkladov je oveľa viac, ako sme uviedli. Dôležité je, aby žiaci nemali veľa času na prípravu alebo premýšľanie. Vyjadrenia majú byť spontánne, aj keď majú „neslušný“ podtext. Tu je zjavné, že žiaci jednoduchšie a otvorenejšie vyjadria vzťah alebo postoj k predmetným súvislostiam, ktorý je pochopiteľný pre všetkých zúčastnených a nepôsobí vulgárne alebo nemajú žiaci ostych takýto vzťah a postoj vyjadriť. Pritom je táto aktivita aj veľmi zábavná a prináša uvoľnenie. Na takomto základe je možné prepojenie mnohých tém a problematík.

Obrázok 1 Veža

Prameň: vlastný návrh

Prostredníctvom pohybových etúd je možné skoncipovať jednotlivé výstupy do uceleného príbehu. Ten však musí obsahovať jednotnú tému. Pre žiakov stredných škôl je dôležitou hodnotou láska. Vzťahy, ktoré sú predmetom uvažovania žiakov takéhoto veku prinášajú veľa otázok, ktoré si vyžadujú aj odpovede.

Pohybový príbeh: „Láska“

Cieľ pohybového príbehu (aktivity):

- pochopiť význam hodnoty „láska“,
- vyjadriť interpersonálne vzťahy,
- určiť konflikt,
- vytvoriť príbeh prostredníctvom vyjadrenie emócií.

Priebeh pohybového príbehu:

Učiteľ určí tému žiakom, ktorá má prezentovať hodnotu „láska“ medzi mladými ľuďmi. Žiaci majú pohybovým vyjadrením predviesť príbeh o vzťahu medzi mladými ľuďmi. Žiaci si musia uvedomiť, že v takýchto vzťahoch nastáva konflikt alebo nedorozumenie, ktoré majú vyriešiť. Každý jeden žiak, individuálne vyjadri pohybom vlastný charakter, ktorý si vytvoril podľa vlastného uváženia a fantázie. V triede boli dvaja chlapci a ostatné dievčatá. V priestore v triede, stoja všetci vo veľkom kruhu. Úlohou žiakov je pohybovať sa po priestore a vyjadrovať vlastný charakter voči ďalším prechádzajúcim sa.

Charaktery postáv:

- „on“ – veľký zvodca, hľadá si tú „pravú“, chodí okolo dievčat a dotýka sa ich – chytí za ruku, pohladí po tvári,
- „on 2“ – utiahnutý chlapec, stojí v úzadí a pozoruje situáciu, ktorá sa odohráva v priestore,
- „ona“ – dievča, ktoré sa pri náznaku dotyku chlapca - zvodcu „on“ odvráti, neopätuje mu dotyk, pohľad,
- „ona 2 – 11“ – dievčatá, ktoré sú veselé, sú k chlapcovi - zvodcovi „on“ neodmietavé, opätujú mu pohľady, dotyky.

Po prezentácii vzťahov za pomoci a usmernení učiteľa začínajú žiaci „hrať“ príbeh lásky. Dôležité je, aby žiaci nekomentovali žiadne vyjadrenie, ale počúvali základnú líniu príbehu, ktorý učiteľ rozpráva a vyjadrovali pohybom, čo počujú. Postavy, teda charaktery sú pomenované. Nezapojili sa však všetci, ostatní žiaci boli pozorovateľmi.

Text učiteľa: *„Rozprávam vám príbeh lásky, nenaplnenej, plnej strasti. Prichádza „on“ a hľadá svoju vyvolenú. Pritom je žiadaný u ostatných dievčat, ale žiadna sa mu nepáči. Prichádza „ona“ plná nehy a odovzdanosti. Ostatné dievčatá sa nechcú za žiadnu cenu vzdať. „On“ sa im páči, a preto musia niečo urobiť. Tú „lásku“ musia prekaziť. „Ona“ sa po chvíli vzdáva a odchádza. „On“ ju hľadá medzi všetkými dievčatami. Zostáva smutný, ale nachádza potešenie pri dievčatách. Ich „ženskost“ ho opantáva. Prichádza „ona“ a chce sa vrátiť. Ale on je už v zajatí dievčat, preto ju odmieta. Odchádza v „náručí“ ostatných dievčat.*

Krátke rozprávanie učiteľa navodilo líniu príbehu o láske. Bez verbálnej komunikácie žiakov, reagovali na príbeh a pohybom vyjadrovali gestami, symbolikou príbeh. Učiteľ koordinoval samotný priebeh príbehu.

Popis akcií a reakcií v príbehu:

Žiaci sa voľne pohybujú po priestore. Dievčatá sa zoradia do polkruhu a ich postoj je charakteristický vyzývavosťou. Vchádza do polkruhu „on“. Postaví sa uprostred

a dievčatá začínajú postupne, po jednej prichádzať k nemu. Každá sa ho dotkne, pozrie do očí, alebo ho pohladí po tvári. „On“ stojí s rukami vedľa tela a nereaguje na prejavy dievčat. Tie sa postupne vracajú na miesto v polkruhu. „Ona“ prichádza zozadu, objíma chlapca okolo hrude, „on“ je nevidí. Vezme jej ruky do svojich dlaní a prezerá si ich. Dievčatá sa priblížia k páru a pohybom sa ju snažia od neho odtrhnúť. „Ona“ po chvíli prichádza pred neho, vyťahuje svoje dlane z jeho, pozrie sa mu do očí a odchádza. „On“ zostáva sám, pričom hľadá do svojich prázdnych dlaní. Obzerá sa dookola na dievčatá, ktoré sú stále vo svojom vyzývavom postoji. Rozbehne sa k nim, postupne pozerá, v rýchлом tempe, na ruky každého jedného dievčaťa, ale nenachádza tie „pravé“. Opäť stojí sám v polkruhu, so spustenou hlavou. Dievčatá prichádzajú k nemu a pohybujú sa okolo neho, pričom sa vlnia, čo znamená vábivý tanec. „Ona“ prichádza k nemu a snaží sa kruh oddeliť, no dievčatá ju neustále odsotia. „On“ sa z kruhu dostane, tak že ho zastaví a pomaly odsúva nabok. Prichádza k nej, chytí ju za ruku, chce ju pobožkať, ale „ona“ sa odvráti. „On“ ju odsotí, vracia sa k skupine dievčat, ony sa neho „zavesia“ a spoločne odchádzajú. „Ona“ zostáva opustená, sediac na zemi, so sklonenou hlavou.

Obrázok 2 Hľadanie

Prameň: vlastný návrh

Obrázok 3 Nájdenie

Prameň: vlastný návrh

Obrázok 4 Vábenie

Prameň: vlastný návrh

Obrázok 5 Rozhodnutie

Prameň: vlastný návrh

V príbehu je veľa symbolických prvkov a súvislostí, na ktoré je potom možné viesť diskusiu o vzťahov, postojoch mladých ľudí k tejto problematike. Celý príbeh je síce krátky cca. 5 minút, no bol tvorený po jednotlivých častiach.

Žiaci staršieho veku sú prístupní tejto „odvážnej“ téme. Takéto pohybové vyjadrenie, utvorené do jednotného celku má pre nich nesmierny prínos. Téma je dôležitá aj z hľadiska výchovného.

Dôležitým atribútom bolo aj to, že uvedený príbeh motivoval žiakov k jeho predvedeniu pred divákmi. Tu však nemôžeme hovoriť o umeleckom diele, ale o schopnosti prezentovať vlastné názory a postoje žiakov k ich veku zaujímavej téme. Tento príbeh bol aj motiváciou k vytvoreniu pohybového divadla „Raj“. Príbeh o láske bol prvotne zameraný na tvorbu pohybových etúd k danej téme, pričom schopnosť a ochota tvoriť niečo nové, zaujímavé a kreatívne zaktivizovali žiakov k ďalšej tvorivej činnosti, založenej pohybovom vyjadrení.

3 KREATÍVNE POHYBOVÉ DIVADLO „RAJ“

V nasledujúcej kapitole opíšeme postup pri tvorbe pohybového divadla „Raj“, ktoré zahŕňa množstvo tém a obsahov, dotýka sa aj chápania a porozumenia problematiky vývoja spoločnosti od jej samotného vzniku. Celý príbeh vznikol spojením jednotlivých výstupov, ktoré chronologicky postupne žiaci spájali. V rámci témy je možné hovoriť o problémových situáciách, medzníkoch v histórii ľudstva, ktoré do dnešnej doby negatívne ovplyvňujú spoločnosť.

Žiaci si jednotlivé výstupy tvorili sami. Bola im prezentovaná iba rozsiahla téma, v ktorej hľadali konkrétnu situáciu. Tú potom pohybovo spracovali a prezentovali. Postupne dotvárali príbeh, kontinuitu vývoja. Z jednotlivých výstupov žiaci vybrali tie, ktoré presne vystihovali ich vnímanie, chápanie danej problematiky.

Keďže celkový proces priniesol zaujímavý výsledok. Žiaci samotní uvažovali nad výsledkom aj v rámci dopĺňujúcich prvkov, aby ich výstupy ako aj celé pohybové divadlo boli čitateľné z hľadiska kostýmov, hudby, rekvizít.

V rámci syntézy výstupov hľadali žiaci príčinu konfliktu, zápletky a taktiež sa zamerali na riešenie konfliktu, zápletky. Celý príbeh nesie v sebe prvky boja „dobrá“ a „zla“ alebo témy, kde to, čo má človeku priniesť potešenie má nakoniec opačný efekt.

Zaujímavosťou je, že pokiaľ sa do príbehu o láske nezapojila celá trieda žiakov, v tomto prípade ich predošlý proces tak zmotivoval, že sa zapojili všetci.

3.1 Námety – obsahy a témy pohybového divadla „Raj“

Ako sme už naznačili príbeh pohybového divadla je situovaný do niekoľkých historických medzníkov, ktoré žiaci považovali za dôležité ich prezentovať.

K jednotlivým témam žiaci predvádzali svoj postoj, teda to, čo považujú za charakteristické pri tej ktorej téme. V rámci každého historického obdobia žiaci tvorili situácie, z ktorých potom spoločne za usmernenia učiteľa vyberali do celkového divadla tie najzaujímavejšie. Žiaci pracovali v skupinkách, v jednej bolo 5 – 7 žiakov. Keď prezentovala jedna skupina svoj výstup, ostatné sledovali. Celkovo pracovali 3 skupiny. V nasledujúcom popise skráteno priblížime prácu, teda výstupy – situácie stále dvoch skupín, pričom poradie nie je dôležité. Tretí výstup – situáciu uvedieme v nasledujúcej kapitole, pretože tá bola triedou vybraná do uceleného pohybového divadla.

Téma: Stvorenie sveta.

Prezentované pohybové výstupy – situácie:

- situácia 1 – Veľký tresk (žiaci sa samostatne pohybovali po priestore, pričom v istom momente sa spojili do veľkého zhluku),
- situácia 2 – Kométy (dva zástupy žiakov behali po triede, pričom „vodca“ bol ako kométa, ostatní tvorili chvost, stretli sa v strede priestoru, kométy sa rozbili, žiaci padli na zem a postupne sa spájali do veľkej kopy, zloženej z tiel).

Téma: Náboženstvo.

Prezentované pohybové výstupy – situácie:

- situácia 1 – Kain a Ábel (dvaja žiaci predvádzali boj bratov, ostatní boli zvieratami, kameňmi, stromami),
- situácia 2 – Noemova archa (žiaci vytvorili z tiel loď, na lodi bol Noe a ostatní predvádzali rôzne zvieratá, pričom v istom momente zodvihli pohľad k nebesiam).

Téma: Pravek.

Prezentované pohybové výstupy – situácie:

- situácia 1 – Dinosaury (žiaci vytvorili prepojením z vlastných tiel jedného dinosaura),
- situácia 2 – Doba ľadová (žiaci ako pravekí ľudia prenasledovali mamuta – jedného žiaka).

Téma: Starovek.

Prezentované pohybové výstupy – situácie:

- situácia 1 – Filozofia (jeden žiak predstavoval filozofa, ktorý pohybovo – neverbálne oslovoval dav – ostatní žiaci),
- situácia 2 – Vojny (traja žiaci boli vojaci, ktorí boli ukrytí v útrobach bájneho koňa, kôň bol zložený z tiel ostatných žiakov).

Téma: Stredovek.

Prezentované pohybové výstupy – situácie:

- situácia 1 – Bál (žiaci predstavovali zabávajúcu sa šľachtu na zámku),
- situácia 2 – Kláštor (žiaci boli mníchmi v kláštore, ktorí sa prechádzali po priestore a istom momente si kľakli a modlili sa).

Téma: Novovek.

Prezentované pohybové výstupy – situácie:

- situácia 1 – Plavba (žiaci sa plavili po mori, jeden z nich bol kapitánom na lodi a d'alekohľadom pozoroval horizont, loď bola vytvorená z tiel žiakov),
- situácia 2 – Korunovácia (kráľovský pár bol korunovaný cirkevným hodnostárom, ostatní žiaci boli zúčastnené osoby na obrade).

Téma: Doba moderná.

Prezentované pohybové výstupy – situácie:

- situácia 1 – Železnica (žiaci z vlastných tiel vytvorili parnú železnicu, idúcu po koľajniciach),
- situácia 2 – Sťahovanie (skupinka žiakov odchádzala a ostatní im mávala, prezentovali smutný odchod z rodnej krajiny).

Téma: Ulica.

Prezentované pohybové výstupy – situácie:

- situácia 1 – Ľudia bez domova (žiaci si posadali v priestore a predstavovali žobrákov a ľudí bez domova),
- situácia 2 – Rušná ulica (žiaci prezentovali šoférovanie auta, ľudí s mobilnými telefónmi v rýchлом tempe a nakupujúcich).

Z uvedených situácií si žiaci s podporou učiteľa, ktorý riadil jednotlivé výstupy vybrali tie, z ktorých sa potom začalo tvoriť pohybové divadlo „Raj“.

3.2 Tvorivý proces – nácvik pohybového divadla „Raj“

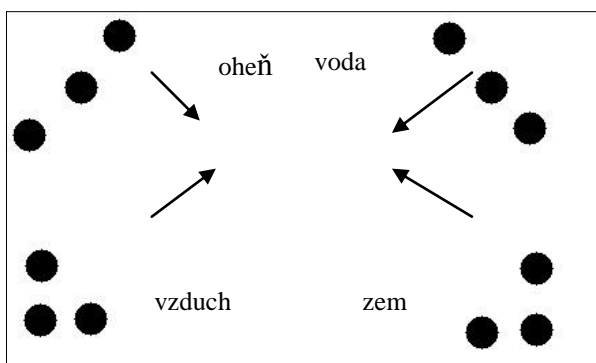
Na základe tvorivých pohybových výstupov – situácií, kde hlavnú úlohu zohrávala práca s telom, pohybové vyjadrenie, mimika, gestika a symbolika, žiaci pod vedením učiteľa, začali tvoriť ucelený príbeh, prezentáciu vlastného chápania a vnímania vývoja ľudstva. Učiteľ je v tomto procese v podstate „režisérom“ – usmerňovateľom. Žiaci prezentujú vlastné vyjadrenia a chápanie problematiky a učiteľ chronologicky usporadúva jednotlivé hrané situácie. Usmerňuje žiakov v citlivosti prezentácie a necháva priestor na dopĺňanie detailov do výstupov – situácií.

Priebeh pohybového divadla „Raj“

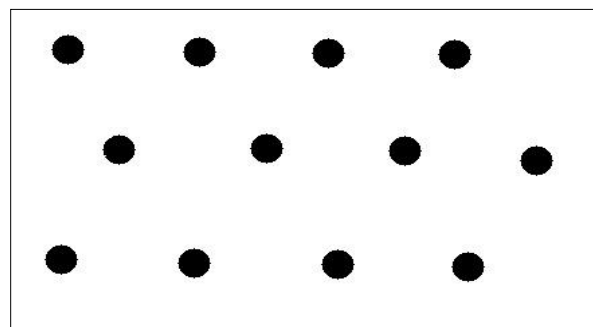
1. Fáza – Stvorenie sveta.

Postavy a charaktery: živly – každý živel predstavujú 3 žiaci naraz (ohneň, voda, zem, vzduch), anjeli, ľudia, Adam, Eva, had.

V prvej fáze je priestor prázdny. Postupne prichádzajú do priestoru prírodné živly. Sú to ohneň (trhavý pochod, ruky imitujú plamene), voda (telo sa vlní, ruky pri tele), zem (ťažký krok s dupotom, ruky za chrbtom), vzduch (ladný pohyb, skôr poskok, ruky voľne vejú okolo tela). Živly prichádzajú do priestoru a rozostúpia sa.

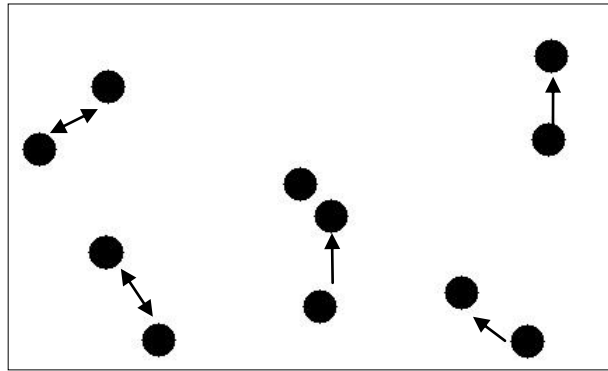

Obrázok 6 Živly
Prameň: vlastný návrh

Obrázok 7 Šachovnica
Prameň: vlastný návrh

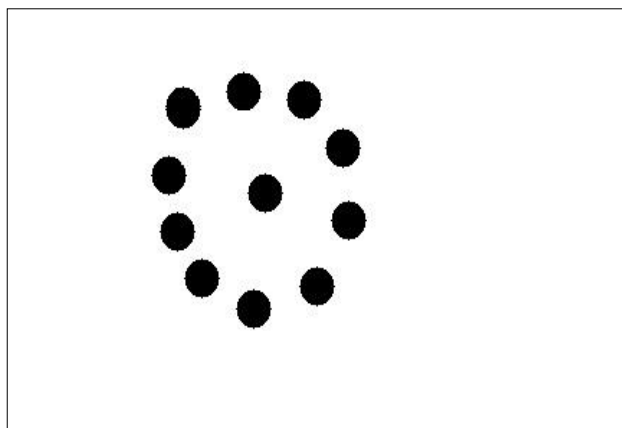
Žiaci sa civilne postavia ako na šachovnici a spustia ruky vedľa tela a hlavy dole. Následne sa vystrú a sú z nich ľudia, ktorí sa vítajú. Pomaly sa pohybujú voľne po priestore a objímajú jeden druhého. Po chvíli zostanú v „štronze“ – bez pohybu, ako socha. Menia sa na zlých ľudí a vo dvojiciach predstavujú násilie medzi sebou. V tempe je to jeden obraz, kde sa dvojice predstavujú ako násilníci, bitkári voči sebe navzájom (jeden vztiahne ruku na druhého, chytia sa za hrdlo, ťahajú si vlasy).

Obrázok 8 Násilie

Prameň: vlastný návrh

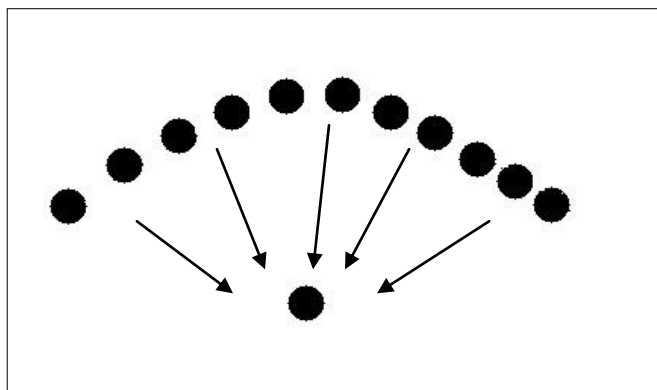
Po vyjadrení troch situácií v uvedenom obraze sa opäť rozostúpia ako na šachovnici, predklonia sa a ruky spustia na zem. Postupne sa vystierajú a ruky vzpínajú do nebies. Pritom aj hlavu zdvíhajú hore. Vzopäté ruky sa pomaly menia na krídla. Vyjadrujú postavu anjela. Anjeli sa rozostúpia do veľkého uzavretého kruhu. Vnútri kruhu formujú Adama.

Obrázok 9 Zrod Adama

Prameň: vlastný návrh

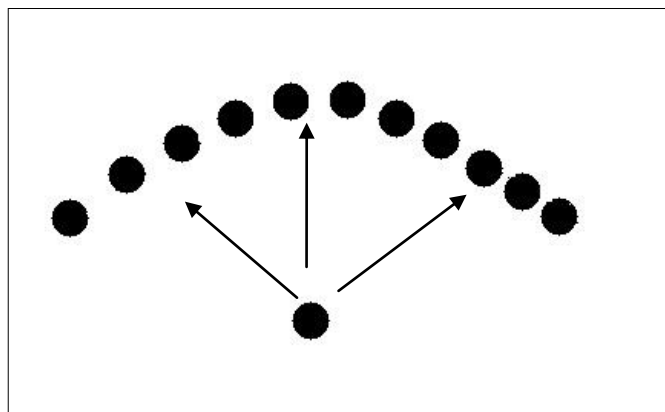
Postupne anjeli naraz idú v kruhu do podrepu a v strede kruhu „vyrastá“ Adam. Kruh s anjelmi sa otvára, vytvára sa polkruh. Adam stojí v strede, je však nedokonalý. Stojí nemotorne. Ruky sú vykrútené neprirodzene, nohy nie sú symetrické. Anjeli stále mávajú krídlami – rukami. Po jednom prichádzajú k Adamovi a upravujú nedokonalé tvary tela a iné detaily. Posunú nohu do prirodzenej polohy, upravia ruky.

Obrázok 10 Úprava Adama

Prameň: vlastný návrh

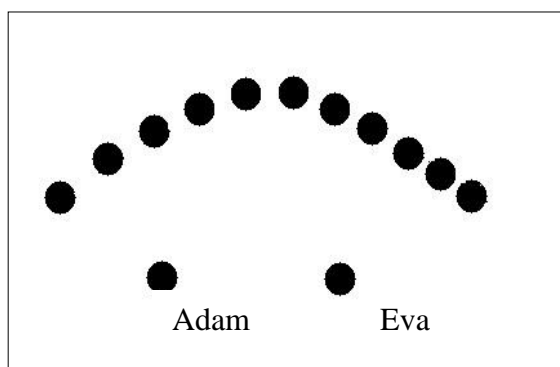
Adam sa pomaly preberá k životu, pozoruje vlastné ruky, telo a obzerá sa na anjelov. Tí stále mávajú krídlami a tvoria polkruh. Adam sa rozbehne k anjelom. Chcel by ich objat', naťahuje k nim ruky, no oni sa rozostúpia. Tak Adam stále zastaví medzi dvoma anjelmi.

Obrázok 11 Adam hľadá

Prameň: vlastný návrh

Adam zastane v strede polkruhu smutný, skloní hlavu. Anjeli uzatvorí kruh. Opäť idú do podrepu a v strede kruhu „rastie“ Adam v objatí s Evou. Anjeli otvorí kruh. Sú rozostavení do polkruhu, stále mávajú krídlami. V strede stojí Adam a Eva oproti sebe. Hľadia sa seba.

Obrázok 12 Adam a Eva

Prameň: vlastný návrh

Jeden z anjelov sa mení na hada a vlnivým pohybom kľučkuje medzi ostatnými anjelmi. V ruke drží jablko. Zozadu prichádza k Adamovi a Eve a podá jablko Eve. Tá ho prijme, odhryzne z neho. Hada odchádza na svoje pôvodné miesto tým istým pohybom.

Eva po odhryznutí z jablka pozrie na Adama. Oba sa zahanbia a zakryjú rukami svoje loná a Eva aj prsia. Ustupujú dozadu. Anjeli stoja v polkruhu no otáčajú sa k Adamovi a Eve chrbtom.

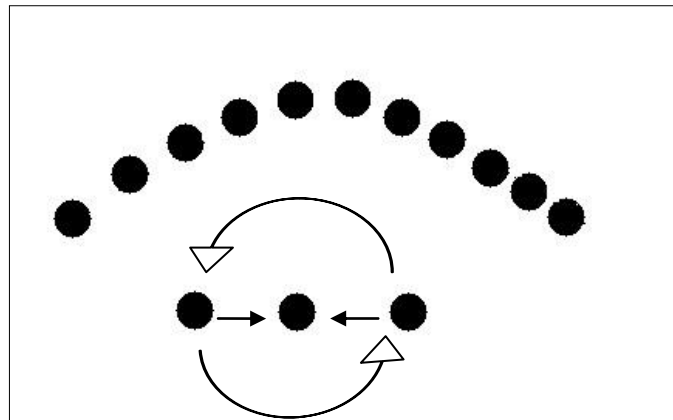
2. Fáza – Historické míľniky.

Dôležité je upozorniť, že všetci žiaci sú všetkými postavami, jednotlivo sa prestriedajú, to znamená vyjadrujú viaceré charaktery.

Postavy a charaktery: anjeli, oheň, pravekí ľudia, zem, 3 gladiátori, Achilles, vzduch, 3 mnísi, 2 vojaci, žena – bosorka, Kolumbus, voda, 2 námorníci, loď (symbolická panna na začiatku lode), 2 indiáni, všetci – vojaci, všetci – moderní ľudia.

Pravek:

Anjeli stoja stále chrbtom otočí k situácii, ktorá sa odohráva v strede priestoru. Oheň – žiak, ktorý vyjadruje plamene kľací v strede priestoru. K ohňu prichádzajú dvaja pravekí ľudia, napodobňujú opičie pohyby. Zoznamujú sa ohňom, boja sa ho, sú opatrní. Oheň zhasne. Žiak predstavujúci oheň sa schúli do kľbka. Pravekí ľudia sa ho opatrne začnú dotýkať. Oheň opäť vzplanie a pravekí ľudia sa tešia, predstavujú víťazstvo nad živlom. Všetci odchádzajú vo svojom pohybe na pôvodné miesto k anjelom otočeným chrbtom.

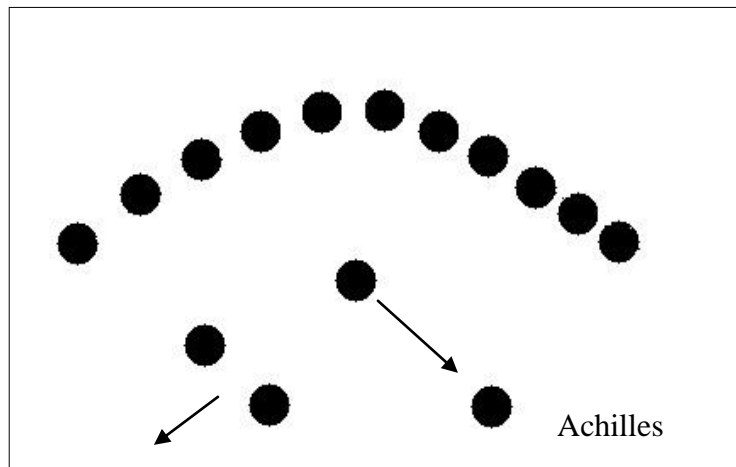
Obrázok 13 Pravek

Prameň: vlastný návrh

Starovek:

Ťažkým krokom sa do prostriedku dostáva zem (žiak prezentujúci tento živiel) a ľahne si. Do priestoru predstavujú boj v aréne, prichádzajú dvaja gladiátori. V rukách majú meče a veľkými gestami útočia na seba. Boj sa končí smrťou oboch. Anjeli sa v tom momente otočia ku gladiátorom a jednou rukou vyjadrujú podporu boja – bez využitia zvuku, slova. Bojovým prevedením prichádza aj Achilles, prenasleduje ho ďalší gladiátor – bojovník (Parid) a namieri šíp na jeho pätu. Achilles padá k zemi a Parid sa víťazne

vracia na pôvodné miesto. Anjeli sa otáčajú k situácii chrbtom. Ostatní ležiaci na zemi sa plazia opäť na svoje miesta.

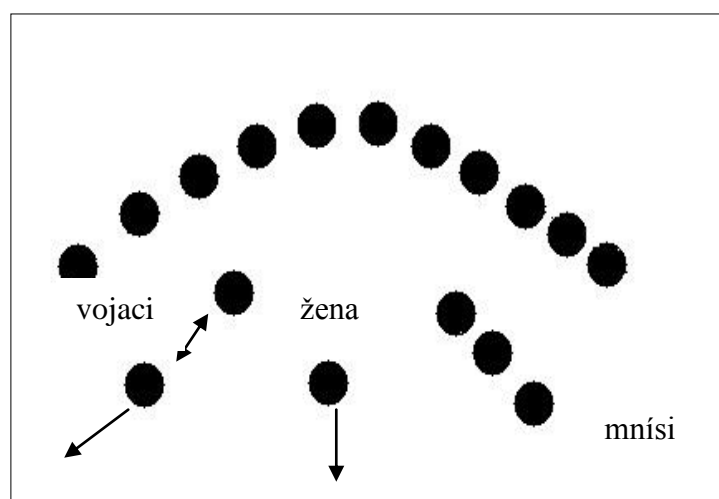

Obrázok 14 Starovek

Prameň: vlastný návrh

Stredovek:

Cez priestor prebehne vzduch (žiak, ktorý vyjadruje jemný vánok). Z polkruhu vychádzajú traja mnísi, ktorí majú ruky spojené k modlitbe. Prejdú okolo anjelov a postavia sa do radu v jednej tretine priestoru. Dvaja vojaci z radov anjelov k mníchom privedú ženu – bosorku. Postavia ju pred mníchov a prezentujú zväzovanie jej rúk za chrbtom. Donútia ju kľaknúť a ukážu mníchom na jej ramene „znamenie“ bosoráctva. Mnísi vyjadria „trest“ ukázaním (vystretá ruka s ukazovákom) na ženu. Vojaci ženu postaví, prezentujú zapálenie ohňa okolo nej. Žena dvihne zrak k nebesiam, mnísi odchádzajú, vojaci držia stráž. Po chvíli žene hlava klesne a všetci idú na svoje pôvodné miesto, v charakteristickom pohybe k danej situácii.

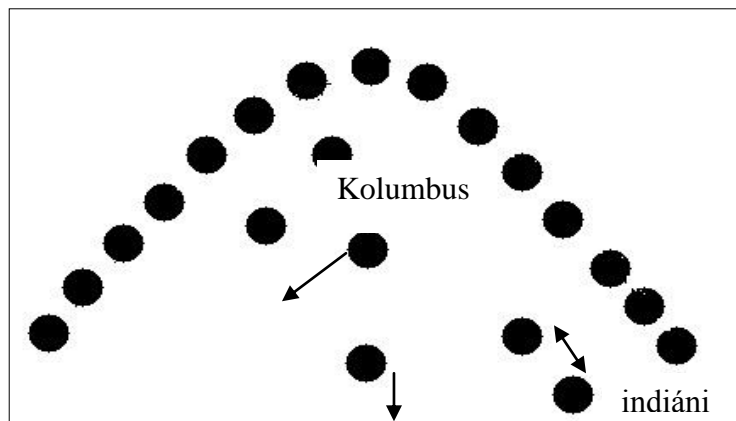

Obrázok 15 Stredovek

Prameň: vlastný návrh

Novovek:

Z radov anjelov sa vlnivým pohybom po zemi dostanú uprostred priestoru dve vlny. Vytvoria bariéru, teda prezentujú koniec mora a začiatok pevniny. Voľne sa vlnia ležiac na zemi. V priestore, teda na mori sa objavuje loď (žiačka – predstavujúca morskú pannu, ako začiatok lode). Za ňou stojí Kolumbus a pozoruje horizont ďalekohľadom. Za ním stoja dvaja námorníci. Pomalým krokom sa dostanú k pevnine. Vyjadrujú to ako prekročenie dvoch ležiacich vln. Na pevnine si pokľaknú a znázorňujú v rukách presýpanie piesku. Z druhej strany z pevniny sa k nim približujú indiáni, ktorí pozorujú cudzincov. Indiáni prichádzajú rýchlym krokom ku Kolumbovi a námorníkom, no tí vytiahnu strelné zbrane a zastrelia indiánov. Indiáni padnú na zem a námorníci s Kolumbom nastúpia na loď a odchádzajú po mori na svoje pôvodné miesto. Ťažko vstávajú aj indiáni a idú na svoje miesta do polkruhu a aj vlny sa plaziac dostanú na svoje miesto v polkruhu.

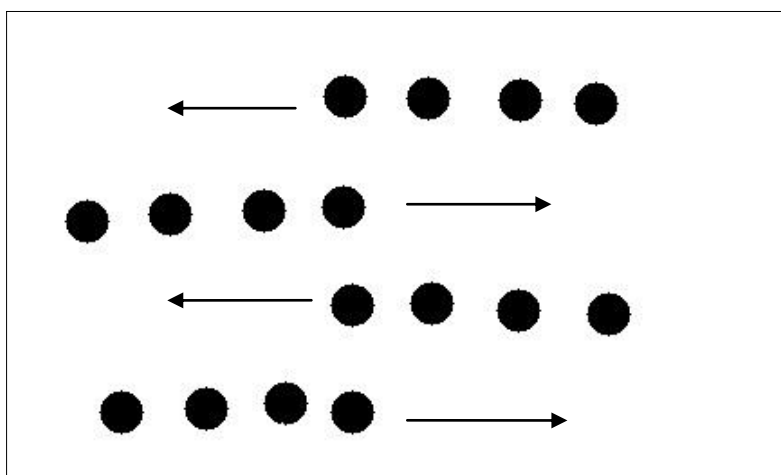

Obrázok 16 Novovek

Prameň: vlastný návrh

Doba moderná:

V prezentácii doby modernej účinkujú všetci žiaci. V polkruhu sa anjeli otočia a zoradia sa do štyroch radov, dva a dva rady stojace oproti sebe tak, aby sa mohli minúť. Keď sa zoradia jednou rukou začnú salutovať. Naraz začnú pochodovať, pričom sa míňajú. Keď dôjdu na koniec priestoru v rovnej línii, urobia čelom vzad a opäť pochodujú, míňajúc sa. Ruku stále držia na znak salutovania. V pôvodnej polohe zastanú v „štronze“ – bez pohybu ako sochy.

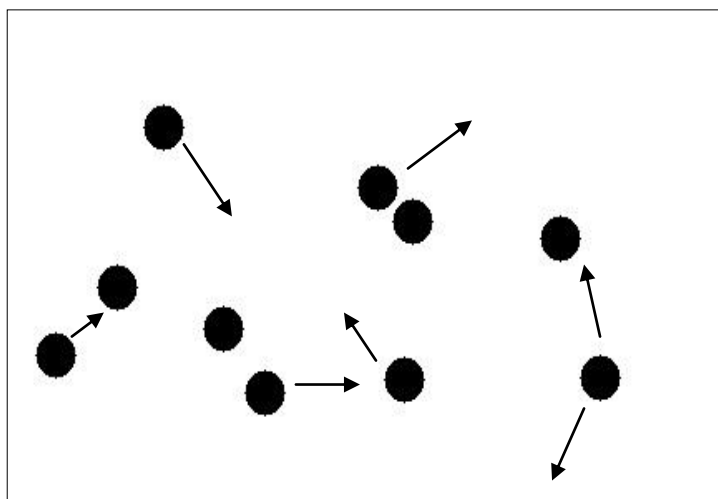

Obrázok 17 Doba moderná

Prameň: vlastný návrh

Ulica:

Dva rady vojakov sa rozplynú a každý jeden prezentuje charakter moderného, súčasného človeka. Vyjadrujú rušnú modernú ulicu, kde jeden prezentuje ako okráda okoloidúcich, druhý fajčí, tretí telefonuje, pričom vyjadruje hnev a nervozitu z rozhovoru, ďalší dvaja sa strkajú, iný vyjadruje človeka bez domova žobre, ďalší fyzicky napáda iného. Charaktery sa môžu počas výstupu meniť, ale tempo musí byť rýchle, zodpovedajúce modernému tempu života.

Obrázok 18 Ulica

Prameň: vlastný návrh

3. Fáza – Konflikt

V tomto momente sme chceli so žiakmi vyjadriť príčinu takéhoto správania sa ľudí. Každá jedna prezentácia – míľnik sa končil negatívne. To malo za následok neblahý vývoj. Tu nasledoval zásah učiteľa, ktorý upozornil žiakov na začiatok. Prvý krát tu mohla nastať rozprava o tvorbe pohybového divadla.

Otázky a podnety učiteľa:

Uvažujte nad tým, kto prvý zlyhal?

Prečo boli vaše vyjadrenia viac negatívne ako pozitívne?

Ako by ste symbolicky riešili - vyjadrili hlavný dôvod úpadku spoločnosti?

Na čo by ste teraz chceli upozorniť?

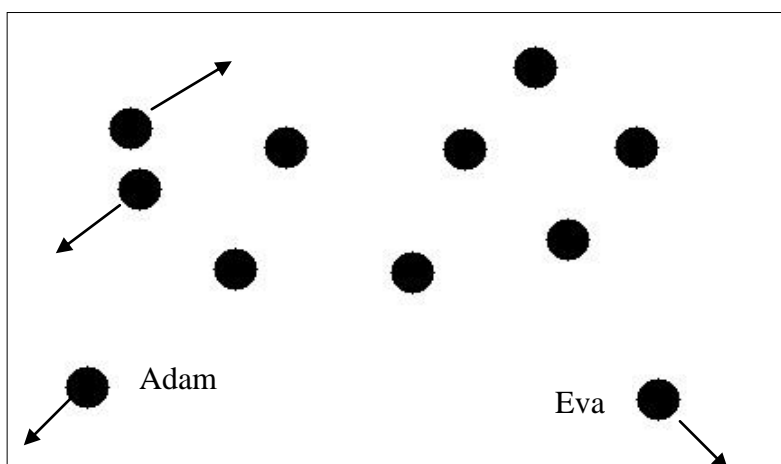
Koho považujete za „hlavného“ vinníka?

Dá sa situácia nejako napraviť?

Tu môžeme očakávať odpovede, ale ideálnejšie je, ak opäť zohrá hlavnú úlohu pohybové vyjadrenie – symbolické. Žiaci pracovali v troch pôvodných skupinách. V prezentácií výstupov dominovali však situácie ako usmrtenie hada, ktorý ponúkol jablko Adamovi a Eve anjelmi alebo odmietnutie jablka. Táto situácia bola prijateľnejšia, pretože usmrtenie je zasa prezentácia násilia a negatívneho pôsobenia. Avšak Adam a Eva si museli uvedomiť vlastné zlyhanie.

Zlyhanie Adama a Evy:

V rámci vyššie prezentovanej rušnej ulice, žiaci vo svojich charakteroch, pohybových vyjadreniach moderného človeka, na chvíľu zastali v tej ktorej póze v „štronze“. Pomalými krokmi prichádzajú medzi v soche stojacich moderných ľudí Adam a Eva. Chodia okolo nich, dotýkajú sa ich, hľadajú ich, so smutným výrazom tváre. Moderní ľudia nereagujú na Adama a Evu. Adam a Eva sa postavili pred moderných ľudí oproti sebe a vložili hlavy do svojich dlaní, na znak vlastných výčitiek.

Obrázok 19 Uznanie viny

Prameň: vlastný návrh

4. Fáza – Spätný chod

Bolo však potrebné dostať sa na začiatok „príbehu“. Tu zasiahol v plnej miere učiteľ. Žiakom zadal úlohu. Tá spočívala s spätnom chode všetkých doteraz prezentovaných výstupov – situácií. To znamená žiaci museli chronologicky, ale v opačnom poradí realizovať jednotlivé výstupy. Tie museli prebiehať v jednotnom tempe. Učiteľ mal k dispozícii tamburínu. Podľa zvukov tamburíny realizovali žiaci spätný chod. Podmienkou bolo, že stále museli chodiť a presúvať sa do jednotlivých pozícií vzad.

Realizácia spätného chodu:

Pozícia, z ktorej žiaci prezentovali spätný chod bolo rozostúpenie v rušnej ulici. Moderní ľudia v „štronze“. Následne prešli do pozície salutujúcich a pochodujúcich vojakov. Potom postupovali do polkruhovej pozície anjelov, kde sa na usporiadali do konečnej pozície novoveku, čiže indiáni na zemi, pred nimi Kolumbus s námorníkmi, pričom indiáni vstávali z „mŕtvej“ pozície a Kolumbus spätkoval s námorníkmi k lodi a plavil sa, pričom pozoroval horizont, ako aj vlny sa plazili späť. V tempe sa dostali do ďalšej konečnej pozície – situácie prezentovanej ako stredovek. V strede žena – bosorka, ktorú upalujú, okolo nej vojaci a mnísi. Vojaci spätným pohybom prezentovali zakladanie ohňa okolo ženy, pričom ju dali kláknúť pred mníchmi a tí berúc ruku, ktorou ukazovali na „znamenie bosoráctva“ na ramene, vyjadrujúc následne spätkujúci odchod na pôvodné miesto. Následne prebehol dozadu aj jemný vánok. V strede prezentujúca konečná podoba situácie starovek. Gladiátori a Achilles ležiaci na zemi, chrptom víťazne prichádzajúci Parid, založil šíp do puzdra. Achilles vstal prezentovaním boja s Paridom spätkuje na miesto. Vstali aj gladiátori a taktiež bojovne krokmi vzad išli na svoje miesta. Žiak prezentujúci živel – zem vstal a chrptom postupujúc sa vrátil do pôvodnej pozície. Spätný chod situácie pravek, vychádzal z pozície pravekých šudí a pozorovanie ohňa. Pravekí ľudia sa tešili z ohňa, ten sa následne schúlil do kľbka, pričom sa pravekí ľudia dotýkal. Opäť začal oheň „horieť“ a pravekí ľudia s obavami a zvedavosťou spätkujú na pôvodné miesto v polkruhu. Anjeli boli zoradení do polkruhu, mávali krídlami, prichádzajú Adam a Eva. Stáli oproti sebe, zakrývajú rukami svoje loná a Eva aj prsia. Medzi nimi stojí had a podáva Eve jablko. V tomto momente je všetko zastavené, veľké „stop“ (nikto sa nehýbe, nereaguje, statický obraz).

Tento moment žiaci vyjadrili ako riešenie konfliktu. Na základe celkovej prezentácie pohybového divadla „Raj“, žiaci našli a podľa seba vyjadrili „vinníka“. Zaujímavosťou je ako ďalej realizovali nápravu. Moment zmeny nastal keď Eva jablko prijala a chystala sa z neho odhryznúť. Pristúpil v nej Adam a jemne jej buchol do ruky, držiacej jablko, s tým že jablko vypadlo z jej rúk a obaja pohľadom sledovali líniu jeho kotúľania.

5. Fáza – Záver

V záverečnej fáze príbehu je žiakmi prezentovaný koniec uzmierenia. Adam s Evou sa objímu a okolo stojaci anjeli veľkými gestami mávajú krídlami.

V tejto súvislosti môže vyvstať veľa nezodpovedaných otázok a zamýšľania sa nad celkovým sebvýjadrením žiakov k chápaniu a podstaty ľudského konania a správania sa počas celkového vývoja spoločnosti.

V opisovanej skúsenosti je zaujímavé, že žiaci vstupovali do tvorivého procesu s veľkým zánietením a záujmom. Pritom bolo potrebné vyjasniť si niektoré historické udalosti, kde boli žiaci motivovaní aj po stránke poznávacej a samostatne pracovali s informáciami. Proces tvorby pohybového divadla však trval dlhší čas. Celkovo sme príprave divadla venovali 8 – 10 vyučovacích hodín.

Proces tvorby prebiehal na hodinách predmetu Metodika edukačných činností, v 3. ročníku. Metodika edukačných činností je odborný predmet študijného odboru sociálno-výchovný pracovník, na strednej odbornej škole. V tomto predmete je zahrnutá téma

tvorivej dramatiky a literárnej výchovy. Zámerom predmetom je priniesť žiakom informácie a praktické námety na edukačnú činnosť klientskych skupín sociálnej práce.

V tomto prípade sami žiaci prišli s požiadavkou predvedenia pohybového divadla pred ostatnými žiakmi školy a učiteľmi.

3.3 Doplnujúce prvky pohybového divadla „Raj“

V rámci predvedenia pohybového divadla učiteľ zadal žiakom úlohu. Tá spočívala v doplnení prvkov, ktoré by dotvárali celkovú prezentáciu. Úloha bola rozložená do troch častí.

1. Hudba.

Žiaci mali vybrať inštrumentálnu hudbu, ktorá by charakterizovala jednotlivé výstupy a situácie. To bola domáca úloha pre žiakov po prezentácii každej situácie – výstupu. Žiaci vyberali hudbu a na následnej vyučovacej hodine ju prezentovali cez USB kľúč, na školskom notebooku. Skladby žiaci hľadali prostredníctvom internetu – YouTube.com. Spoločne s učiteľom sa potom zhodli na skladbách. Nosným motívom – hudobnou skladbou bol soundtrack k filmu „Posledný mohykán“. Každý historický míľnik, teda prezentovaná situácia mala vlastnú charakteristickú skladbu. V praveku to boli zvuky džungle, s domorodými zvukmi bicích nástrojov. V staroveku vybrali žiaci charakteristické zvuky gladiátorských zápasov. V rámci stredoveku bol použitý chorál. Novovek prezentovala jazzová hudba. V dobe modernej bola použitá nemecká pochodová skladba. Rušnú modernú ulicu prezentovala moderná hudba s prvkami zvukov ulice. V rámci uznania viny Adama a Evy bol opäť použitý motív soundtracku „Posledný mohykán“. Spätný chod sprevádzala jednotná rytmicky stála skladba. V závere bol použitý opätovne motív nosnej hudobnej skladby.

Jednotlivé hudobné motívy boli počas predvádzania divadla, pri každej zmene situácie - míľnika zastavované a následne bola spustená ďalšia hudobná skladba.

2. Kostýmy.

Učiteľ upozornil žiakov, že kostýmy majú byť jednoduché a jednotné, pretože všetci žiaci sú v každom momente – situácii niekým alebo niečím iným. Spoločne s učiteľom si žiaci vybrali čierny odev (nohavice a tričká). Na nohách mali žiaci čierne hrubé ponožky. Adam a Eva však boli odlíšení. Adam mal oblečené biele tričko a rifle, Eva mala oblečené biele jednoduché šaty.

Žiaci prezentujúci jednotlivé živly mali na krku uviazané šatky podľa farby živla. Oheň – červená, zem – hnedá, voda – modrá, vzduch – biela. Po každom predvedení živla si šatky zložili z krku a položili na podlahu k nohám.

Pravekí ľudia mali na tričkách pripnutý kúsok kožušiny.

Starovek dopĺňali rekvizity. Tie píšeme v tretej časti.

V stredoveku mali mnísi na hlavách čierne kapucne (boli použité v vlastných zimných vetroviakoch žiakov).

Kolumbus v novoveku mal na hlave klobúk a indiáni zaviazanú šatku ako čelenku.

To boli všetky náznaky kostýmov.

3. Rekvizity.

V rámci rekvizít ich bolo použitých veľmi málo, vzhľadom k tomu, že celá prezentácia je charakteristická hlavne pohybovou akciou a reakciou. Preto sa žiaci s učiteľom, ktorý ich upovedomil o tom, že pri pohybovej činnosti môže rekvizita skôr zavádzať účinkujúcemu ako pomôcť, dohodli na využití nasledovných rekvizít.

Tabuľka 2 Rekvizity

Téma - situácia	Použitá rekvizita
Stvorenie sveta	Jablko - reálne
Pravek	žiadna
Starovek	3 meče vyrobené z kartónu, oblepené bielym baliacim papierom a štít vyrobený z kartónu, oblepený bielym baliacim papierom.
Stredovek	žiadna
Novovek	Ďalekohľad - zrolovaný výkres do tvaru ďalekohľadu.
Doba moderná	žiadna
Rušná ulica	žiadna
Spätný chod	žiadna
Záver	Jablko - reálne

Prameň: vlastný návrh

S využitím uvedených rekvizít žiaci pracovali, pričom si ich sami vyrobili. V situáciách, kde rekvizity nezohrávali žiadnu úlohu a boli nepotrebné ich jednotliví žiaci mali odložené pri svojej pozícii v polkruhu anjelov.

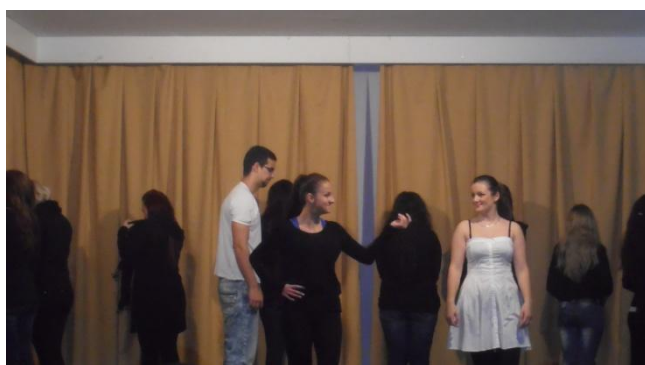
Obrázok 20 Stvorenie sveta

Prameň: vlastný návrh

Obrázok 21 Nebesá

Prameň: vlastný návrh

Obrázok 22 Pokušenie

Prameň: vlastný návrh

Obrázok 23 Zlyhanie

Prameň: vlastný návrh

4 REFLEXIA

Aktivizácia žiakov je náročným procesom pre samotného učiteľa – vyučujúceho predmety humanitného zamerania. Mnohí žiaci sa k týmto predmetom stavajú pasívne, vnímajú skôr ako rozprávanie nejakých „rozprávok“. Učiteľ má v záujme, aby žiaci zaujali postoj k prezentovanej problematike, vyjadrili vzťah k udalostiach a teoretickým východiskách tém.

Je na učiteľovi, aby vytvoril pre žiakov aktivizujúcu atmosféru, aby mali pocit, že teraz je čas na ich vlastné vyjadrenie v akomkoľvek kontexte.

Cieľom opisovanej pedagogickej skúsenosti bolo predstaviť pedagógom humanitných predmetov niekoľko námetov, tém a obsahov, ktoré vo svojej podstate súvisia s učebnými osnovami, ktoré dávajú možnosť žiakom prezentovať vlastné názory, postoje prostredníctvom pohybových aktivít. Neverbálne pohybové aktivity činnosti majú pre žiakov prínos z viacerých ohľadov. Aktivizujú celé telo, žiaci vnímajú vlastný výraz tváre, mimiku, gestikuláciu, symboliku. Žiaci sa neobávajú vyjadriť sa ani k takým témam, ktoré sú inak tabuizované alebo spôsobujú u žiakov pocit hanby, ostychu. V pohybovom vyjadrení nemusia žiaci hľadať a koncipovať „tie správne“ výrazy. Sú vedení vlastnou prirodzenosťou. V každom prípade pohybové dramatické aktivity prinášajú žiakom hru, zábavu a rozvíjajú samotnú prirodzenosť. Samotná pohybová prezentácia žiakov k daným témam a obsahom je pre učiteľa zdrojom poznania ich názorov, postojov a vzťahov, čo umožňuje skvalitňovať nielen vyučovacie, ale aj výchovný proces v škole.

4.1 Odporúčania pre prax

Zmyslom využívania aktivizačných metód a pohybových dramatických techník v edukačnom procese je vytvoriť priestor žiakom na rozvoj ich prezentačných schopností. Možností prezentácií je veľa, avšak niektoré môžu byť pre žiakov nie príliš motivujúce k vlastnému vkladu do elaborátu.

Opisované pohybové divadlo „Raj“ poskytuje priamy manuál k realizácii vlastného kreatívneho pohybového vystúpenie, s prezentovaním postojov, názorov a vzťahov, ktoré sú žiakom vlastné a vychádzajú z ich poznania a chápania súvislostí. Takisto je možné využiť aj iné pohybové aktivity, ktoré sme v práci uviedli, pričom je možné vymyslieť alebo predložiť vlastnú tému a obsah. Žiaci na druhom stupni základnej školy alebo na strednej škole sú prístupní tvorivému pohybovému procesu. V priebehu uvedených aktivít môže učiteľ pozorovať klady, ale aj zápory v prezentačných schopnostiach žiakov. Taktiež prostredníctvom realizácie pohybového divadla, takto koncipovaného vie učiteľ odhaliť aj poznávacie schopnosti žiakov. Na jednej strane využívanie neverbálnych pohybových dramatických techník prináša rozvoj osobnosti žiaka, po viacerých stránkach, na druhej strane sa tu tvorí aj ucelené dielo, vhodné k prezentácii pred divákom, ale nie z hľadiska umeleckého, ale ako možnosť sebayjadrenia a sebareprezentácie pred ostatnými žiakmi a učiteľmi.

ZÁVER

V súčasnej dobe sú na učiteľa kladené požiadavky skvalitňovania vyučovacieho procesu, celoživotného vzdelávania a modernizácie edukácie v prospech uplatniteľnosti žiakov a študujúcich na trhu práce. Veľký význam je pripisovaný práve rozvoju praktických zručností žiakov, rozvoju komunikačných spôsobilostí, ako aj schopnosti sebavyjadrenia, prezentácie názorov, postojov a vzťahov. Výskumy ukazujú že žiaci našich škôl majú nekvalitnú a malú slovnú zásobu, čo je zväčša pripisované rozmáhajúcim sa multimedialným vymoženostiam. Práve z toho hľadiska ponúkame možnosť využívania neverbálnych dramatických techník. Aj keď sa prvoplánovo v nich rozvíja pohyb, mimika, gestikulácia a symbolické vyjadrovanie, v druhom pláne poskytujú tieto techniky priestor na porozumenie vlastným vyjadreniam a následne vie žiak pomenovať verbálne to, čo vyjadruje.

Aby žiaci neboli v rámci vyučovacieho procesu iba pasívnymi prijímateľmi informácií, musí učiteľ zvoliť a vybrať také metódy a techniky, ktoré prinášajú žiakom skúsenosť vo forme zážitku. Tento zážitok je charakterizovaný „hraním sa“ na situácie, v ktorých sú usmerňovaní vyjadriť to, čo si o tom myslia, aké poznatky s danou situáciou vedia spájať.

Pre nás bola príprava pohybového divadla „Raj“ priestorom na kreatívnu tvorbu formou pohybového stvárnenia chápania podstaty ľudského bytia a napredovania. Na tomto základe vedia žiaci zodpovedať otázky, vyplývajúce zo samotnej podstaty ľudského života, vzdelávania, bytia, spolupatričnosti, zodpovednosti za seba aj iných, podpory, pomoci.

Úlohou učiteľa bolo vhodné zvolenie témy a obsahu, pričom samotná aktivita a tvorba zostávala prevažne na žiakoch, s primeranou koordináciou procesu zo strany učiteľa. Tak nadobudli žiaci pocit aktívneho zapájania sa do vyučovacieho procesu, učenia sa niečomu novému takou formou, ktorá im priniesla potešenie, zábavu a motiváciu k ďalšej činnosti.

Skúsenosti z pedagogickej praxe ukazujú, že žiaci sú aktívnejší a viac sa zaujímajú o samotné prijímanie poznatkov cez pohybové vyjadrenia. Týmito technikami pracujeme na hodinách, ak približujeme žiakom hlavnú nosnú tému podľa učebných osnov. Osvedčilo sa nám to vo viacerých prípadoch vedenia vyučovacej hodiny v rámci predmetov s humanitným zameraním. K dispozícii máme niekoľko pohybových výstupov – situácií, ktoré žiaci kreatívnym spôsobom realizovali a prezentovali pred ostatnými žiakmi školy a učiteľmi. Vhodným programom na takéto pohybové prezentácie žiakov sú imatrikulácie na stredných školách alebo školské akadémie. Tým nechceme pretvárať podstatu využívania pohybových dramatických techník, ale je to jedna z možností ich využitia aj mimo vyučovacieho procesu.

Veríme, že prezentované skúsenosti obohatia a inšpirujú pedagógov, ktorých úsilím je zaktivizovať žiaka vo vyučovacom procese. Pohybové divadlo „Raj“ poskytujeme aj ako možnosť realizácie celého diela, ale aj ako námet na vlastné pohybové ucelené prezentácie žiakov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. BEKÉNIOVÁ, L. 2001. Metodické námety pre tvorivú dramatikú. 1. vydanie. Metodické centrum, Prešov. 2001. ISBN: 80-8045-235-0
2. GROHOVÁ, E. 2004. Tvorivá dramatika, základné metodické princípy, cvičenia a hry. Krajské osvetové stredisko, Košice. 2004.
3. HICKSON, A. 2000. Dramatické a akčné hry ve výchově, sociální práci a klinické praxi. Portál, Praha. 2000. ISBN: 80-7178-387-0
4. MACHKOVÁ, E. 2007. Jak se učí dramatická výchova. Akademie múzických umění v Praze, divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, Praha. 2007. ISBN: 978-80-7331-089-9
5. ŠKOLSKÝ VZDELÁVACÍ PROGRAM SÚKROMNÁ STREDNÁ ODBORNÁ ŠKOLA, BUKOVECKÁ 17, KOŠICE. Pedagogická dokumentácia.